

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

ПИЛИПЧУК Тетяна Вадимівна

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я/ Financial Support for
innovative activities of healthcare institutions

спеціальність: 073 – Менеджмент
освітньо-професійна програма – Менеджмент закладів охорони здоров'я

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
МЗОЗМ-21
Т. В. Пилипчук

Науковий керівник:
д.е.н., професор М. М. Шкільняк

Кваліфікаційну роботу допущено
до захисту:

«__» _____ 20__р.

Завідувач кафедри
_____ **Р. Р. Августин**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я І ПІДХОДИ ДО ЇЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	7
1.1. Сутність та зміст інноваційної діяльності суб'єктів господарювання та її особливості в закладах охорони здоров'я.....	7
1.2. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я	13
Висновки до розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я...	21
2.1. Оцінка інноваційного розвитку національної економіки України та сфери охорони здоров'я.....	21
2.2. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я	27
Висновки до розділу 2.....	34
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	35
3.1. Шляхи удосконалення фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я.....	35
3.2. Удосконалення управління фінансовим забезпеченням інноваційної діяльності закладу охорони здоров'я та оцінка його ефективності.....	41
Висновки до розділу 3.....	48
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми. Основою розвитку будь якої економічної системи, запорукою досягнення позитивних результатів є впровадження інноваційної техніки та технології, організації виробничо-господарської діяльності на всіх рівнях господарювання. Вирішення цих завдань не можливе без забезпечення інноваційного розвитку усіма видами ресурсів, і, у першу чергу – фінансовими, що передбачає не тільки формування їх в обсягах, достатніх для вирішення усіх поставлених завдань, але і ефективно їх використання.

Інноваційний розвиток, його фінансове забезпечення має особливості в окремих галузях економіки. У сфері охорони здоров'я інноваційний розвиток передбачає не тільки прогресивної техніки, але і повинен орієнтуватись на запровадження новітніх підходів до медичного обслуговування населення на основі запровадження результатів новітніх досліджень в галузі медицини, розширення переліку медичних послуг та зростання їх якості. При цьому необхідно враховувати і особливості фінансового забезпечення як діяльності закладів охорони здоров'я у цілому, так і фінансування їх інноваційного розвитку. При вирішенні цих питань необхідно враховувати специфіку функціонування сфери охорони здоров'я, що набуває особливого значення в умовах агресії росії проти нашої держави. В сучасних реаліях на заклади охорони здоров'я покладено вирішення завдань, які раніше не були їм притаманними, що розширює вимоги до їх технічного забезпечення, застосування відповідних підходів для інноваційного розвитку. Сучасним вимогам повинен відповідати і рівень підготовки медичного персоналу на усіх рівнях системи охорони здоров'я. При цьому підходи до забезпечення інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я повинні враховувати стан національної економіки України, напрямки її інноваційного розвитку, можливості щодо фінансового забезпечення ефективного функціонування та розвитку системи охорони здоров'я у цілому.

Значний внесок у дослідження питань, що стосуються інноваційного розвитку економіки у цілому та впровадження інновацій у сфері охорони

здоров'я, фінансового забезпечення інноваційної діяльності зробили ряд вітчизняних науковців серед яких Бабінська С.Я., Богуш Л.А., Гуржий П.О., Ковалевич Д.А., Колещук О.Я., Кирилов Д.В., Литвинова О.Н., Петрик І.В., Полковнікова Н.О., Радченко В.С., Сіделковський О.Л., Череп О.Г., Шалімова І.М., Шкільняк М.М. та інші.

Разом з тим потребують подальшого розвитку ряд питань, що стосуються уточнення сутності та змісту інноваційної діяльності у цілому та інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я, виокремлення особливостей їх фінансового забезпечення із врахуванням реалій сьогодення, дослідження практики фінансового забезпечення впровадження інновацій в системі охорони здоров'я, визначення напрямків його удосконалення. Все це обумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Метою дослідження є визначення сутності та змісту інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я, його фінансового забезпечення, розвиток методичних підходів та визначення економічних інструментів управління ним, окреслення основних напрямків удосконалення цих процесів із врахування сучасних реалій.

Для досягнення поставленої мети дослідження будуть вирішені наступні **завдання:**

- дослідження сутності та змісту «інноваційний розвиток» як загальноекономічного терміну та виокремлення основних закономірностей його розвитку;
- визначення особливостей інноваційного розвитку системи охорони здоров'я у цілому та впровадження інновацій в закладах охорони здоров'я із врахуванням особливостей їх створення та діяльності;
- вивчення питань, що стосуються фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я, визначення їх сутності та закономірностей;
- аналіз практики інноваційної діяльності в національній економіці у цілому та системі охорони здоров'я зокрема, у тому числі – конкретному закладі

охорони здоров'я;

- визначення основних напрямків удосконалення інноваційної діяльності та розвитку її фінансового забезпечення в закладах охорони здоров'я та обґрунтування конкретних пропозицій.

Об'єктом дослідження виступає інноваційна діяльність закладів охорони здоров'я та процеси її фінансового забезпечення.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі реалізації фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я.

Методи дослідження. В основі дослідження питань, що стосуються теорії та практики фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я лежить сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, до яких відносяться методи: порівняльного аналізу, систематизування та узагальнення – для формування авторського бачення сутності та змісту понять що стосуються інноваційної діяльності в системі охорони здоров'я та її фінансового забезпечення; статистичного групування, аналізу – при дослідженні практики інноваційної діяльності та її фінансового забезпечення; порівняння – у процесі оцінки рівня фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я; узагальнення – при визначенні основних напрямків удосконалення фінансового забезпечення; структурно-логічного аналізу – при побудові моделі удосконалення управління інноваційною діяльністю; аналізу та синтезу – у процесі обґрунтування пропозицій по темі дослідження.

Інформаційну базу дослідження наукові публікації по темі дослідження, фінансова та статистична звітність закладів охорони здоров'я, офіційних дані, що публікуються в мережі Інтернет, інформація Міністерства охорони здоров'я України, Національної служби здоров'я України, Державної служби статистики України та її регіональних органів.

Наукова новизна одержаних результатів до основних із яких можна віднести:

- сформульоване на основі дослідження поглядів різних науковців

авторське бачення сутності та змісту поняття «інноваційний розвиток», яке ґрунтується на виокремленні найбільш загальних його особливостей;

- визначення на основі узагальнення різних підходів сутності та змісту поняття «інноваційний розвиток закладу охорони здоров'я», виокремлення його особливостей та специфічних відмінностей;

- дослідження теоретичних аспектів фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я, їх специфіки, що визначаються особливостями діяльності закладів охорони здоров'я;

- дослідження практики інноваційного розвитку національної економіки у цілому і сфери охорони здоров'я зокрема, конкретного закладу охорони здоров'я, організації їх фінансового забезпечення, що дало можливість визначити проблеми та обґрунтувати основні напрямки удосконалення;

- визначення та обґрунтування конкретних пропозицій щодо удосконалення інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я, його фінансового забезпечення із врахуванням сучасних реалій;

- обґрунтування підходів до удосконалення управління процесами фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я на основі оцінки ефективності використання фінансових ресурсів на основі запропонованої методики.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що сформульовані в роботі розробки та методичні рекомендації доведені до рівня можливості застосування на практиці, дають можливість підвищити рівень забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони фінансовими ресурсами, підвищити ефективність їх використання.

Публікації. За результатами дослідження опубліковані тези: «Сутність та зміст інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в сучасних умовах», «Особливості інноваційної діяльності в закладах охорони здоров'я»

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я І ПІДХОДИ ДО ЇЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.1. Сутність та зміст інноваційної діяльності суб'єктів господарювання та її особливості в закладах охорони здоров'я

Економічний розвиток суспільства відбувається у відповідності до певних економічних законів, які мають вплив на його зміну не менше ніж суспільні, природничі та інші закономірності. Від їх врахування залежить не тільки стан та розвиток економіки, але розвиток суспільства у цілому. В основі економічного розвитку є впровадження у практику нових видів машин, обладнання, техніки та технологічних процесів, тобто інновацій. В економічній літературі існує однозначне трактування поняття «інновація». Наприклад, «Економічний словник» вказує, що: «інновація (англ. innovation) – 1. нововведення, новинка. Виділяють конструкторське нововведення (англ. design innovation); нововведення, що заощаджує витрати на працю або капітал (англ. Factor-saving innovation); нововведення, що зберігає живу працю, підвищує її продуктивність (англ. Labor-saving innovation); стимулює новий вид виробництва (англ. manufacturing innovation). 2. втілення нових форм організації праці й управління, що охоплюють не тільки окреме підприємство, а й їх сукупність, галузь.» [14, с. 116].

О. Шатіло на основі проведеного дослідження виокремила підходи, в яких інновації характеризуються як зміни, заходи та процес і на основі цього сформулювала власне трактування, в якому вказує, що: «Отже, між новацією, відкриттям, винаходом та інновацією існує тісний зв'язок, який важливо враховувати, оскільки це допомагає підприємству зосередити свої зусилля на досягненні відповідної мети, маючи на увазі, що тільки завдяки впровадженню інновацій можна підвищити науково-технічний рівень виробництва, його прибутковість та ефективність використання ресурсів і, разом з цим, — досягти

довгострокових конкурентних переваг на ринку.» [43, с. 168].

Подібним чином трактується сутність та зміст інновацій чинним законодавством. Так, в Законі України «Про інноваційну діяльність» вказується, що: «інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери;» [16].

Можна зробити декілька узагальнень щодо інновацій, які необхідно враховувати при визначенні їх сутності, серед яких те, що вони:

- стосуються техніки, технології, організації виробництва, трудової діяльності;
- передбачають застосування новітніх підходів, які раніше не використовувались (застосовувались) при виготовленні продукції, виконанні робіт та наданні послуг;
- повинні носити інноваційний характер не тільки для конкретного суб'єкта господарювання, а мати такі характеристики для економічної системи у цілому.

На основі проведеного дослідження можна характеризувати інновації як результат науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які мають суттєві відмінності від раніше відомих розробок і забезпечують можливість удосконалення матеріально-технічної та організаційно-технологічної бази виробничо-господарської діяльності.

Але самі по собі інновації не приносять бажаних результатів (ефекту). Він досягається лише у випадку їх впровадження в практику виробничо-господарської діяльності та результативного використання. Крім того, вони появляються лише у випадку цілеспрямованої роботи щодо їх розробки. Все це стосується інноваційної діяльності, яку Закон визначає як: «інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових

конкурентоздатних товарів і послуг;» [14].

В економічній літературі сформовано декілька підходів до визначення сутності інноваційної діяльності.

Перший стосується характеристики його як певного процесу запровадження інновацій в практику діяльності суб'єктів господарювання не залежно від форми власності та організаційно-правової форми.

Другий підхід полягає у характеристиці інноваційної діяльності як конкретної системи дій та заходів, спрямованих на інновації.

Третій підхід стосується у характеристиці як одного із напрямків виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання, основною метою є впровадження інновацій в процесі виробництва та реалізації продукції (виконання робіт, надання послуг).

До першої групи можна віднести визначення, яке сформулював Д. Крилов, який вказує, що: «Отже, під інноваційною діяльністю розуміємо організацію науково-дослідного процесу, спрямованого на створення та впровадження інновацій з метою їх подальшого використання на підприємстві або для ефективної реалізації на зовнішньому чи внутрішньому ринку.» [20, с. 9]. Науковець перерахував цілий ряд робіт, які, на нашу думку, характеризують саме зміст інноваційної діяльності.

До другого типу можна віднести визначення, сформульоване І. Петрик, яка на основі проведеного дослідження приходить до висновку, що: «За сучасних умов господарювання головною рушійною силою стійкого економічного, соціального та екологічного розвитку територій є процес накопичення та використання знань, що призводить до здатності країни та регіонів генерувати й впроваджувати інноваційні розробки та новітні технології в усі сфери життя за допомогою залучення зусиль усіх учасників науково-технічної діяльності (наука та освіта, органи державного управління та місцевого самоврядування, сектор фінансового забезпечення).» [25, с. 511]. Тобто інноваційна діяльність на думку науковця не зводиться до простого впровадження в практику виробничо-господарської діяльності новітніх досягнень техніки та технології, а передбачає

реалізацію цілої системи завдань науково-технічного розвитку.

Третій тип характеризує визначення, сформульоване авторським колективом у складі О. Божанова, Н. Ткаченко та Ю. Дуднєва, які вказують, що: «Інноваційний напрямок розвитку передбачає постійне активне вдосконалення технічних і технологічних рішень при створенні і виробництві продукції, адекватне застосування організації реконструювання і системи управління підприємством з урахуванням тенденцій техніко-економічного розвитку глобальної економіки.» [6].

На нашу думку всі три підходи до визначення сутності інноваційної діяльності мають право на існування. Разом з тим такий поділ є досить умовним. Системний підхід до визначення сутності та змісту інноваційної діяльності можливо, на нашу думку, використовувати на рівні економічної системи у цілому. На рівні підприємства як правило мало можливостей щодо проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, спрямованих на розробку інноваційної техніки та технології. Для більшості з них основним завданням є впровадження у практику виробничо-господарської діяльності інновацій, які результатом або ж спеціалізованих установ, основною метою створення та діяльності є саме інновації, або ж результатів інноваційних розробок великих корпорацій, які мають для цього технічні, технологічні та фінансові можливості.

У відповідності до цього можна характеризувати інноваційну діяльність на рівні підприємства як комплекс робіт, спрямованих на пошук, визначення потреби та впровадження у практику виробничо-господарської діяльності інновацій, які забезпечать досягнення необхідних економічних результатів та достатніх для забезпечення потреб поточного та стратегічного розвитку.

Змістом інноваційної діяльності, на нашу думку, будуть наступні заходи:

- визначення та обґрунтування потреб в застосуванні інноваційної техніки та технології. Таке обґрунтування повинне стосуватись окреслення не тільки потреб, але і можливостей щодо їх впровадження в практику;
- визначення конкретних видів техніки та технології, які є найбільш

бажаними щодо впровадження виходячи із реальних можливостей;

- визначення постачальників інноваційної техніки та технології, вивчення їх діяльності по подальшому супроводу встановлених інновацій;

- обґрунтування фінансових та кадрових можливостей як впровадження інновацій, так і забезпечення їх ефективного використання;

- розрахунок показників економічної ефективності впровадження інновацій, визначення періоду їх окупності, можливостей модернізації у процесі експлуатації.

Інноваційна діяльність у багатьох питаннях має спільні риси для будь яких суб'єктів господарювання не залежно від їх організаційно-правової форми, технічного та технологічного забезпечення, організації ведення виробничо-господарської діяльності тощо. Разом з тим вона буде мати ряд особливостей, які необхідно враховувати при визначенні здійснення заходів щодо впровадження інновацій, їх специфікою, вимогами до фінансового та кадрового забезпечення.

Крім того необхідно враховувати і що є результатом діяльності конкретного підприємства. А в якості такого може виступати продукція, яка має конкретний товарно-речовий зміст, може бути виконання роботи або ж надання послуг.

Необхідно враховувати також вимоги до інновацій, які впроваджуються у практику господарської діяльності і особливо – підходи до визначення ефективності інноваційної діяльності. На виробничих підприємствах у першу чергу основне значення відіграє економічний ефект і лише потім, на основі його визначення окреслюється соціальний ефект. Для закладів охорони здоров'я у першу чергу має значення соціальний ефект, пов'язаний із збереженням здоров'я населення, соціальних умов його проживання, що, в кінцевому підсумку дає суттєвий економічний ефект для економічної системи у цілому.

Питання, що стосуються запровадження інновацій у процесі інноваційної діяльності стосуються усіх аспектів створення та діяльності закладів охорони здоров'я. Саме тому інноваційна діяльність в закладах охорони здоров'я повинна

орієнтуватись на застосування інноваційної техніки та технології охорони здоров'я. При цьому технологія на відміну від інших суб'єктів господарювання в закладах охорони здоров'я має на увазі застосування інноваційних підходів до організації лікування пацієнтів та застосування інноваційних засобів діагностики. При цьому необхідно враховувати і фактори, що стримують інноваційну діяльність закладів охорони здоров'я, основними із яких на думку І. Шалімова та В. Бурбиги виступають: «До основних чинників, що стримують упровадження інновацій, необхідно віднести такі: низький інноваційний та науковий потенціал; не інформативність щодо інноваційних технологій, обмеженість співпраці з іншими суб'єктами господарювання. Усі зазначені негативні чинники є результатом неузгодженості виробничих, економічних та інформаційних зв'язків, що є наслідком адміністративної економіки.» [42, с. 63].

При визначенні сутності та змісту інноваційної діяльності в закладах охорони здоров'я необхідно враховувати ряд особливостей, які визначаються специфікою їх діяльності. До основних із них доцільно, на нашу думку, віднести:

- особливості діяльності закладів охорони здоров'я, що обумовлюють підвищені вимоги до інноваційної діяльності та інновацій, у тому числі – запровадження нових підходів до діагностики захворювань та їх лікування;

- підвищені вимоги до освітньо-кваліфікаційного рівня працівників у процесі запровадження інновацій та висока динаміка зміни інноваційних підходів як до впровадження техніки та технології в галузі;

- особливості формування джерел фінансування інноваційної діяльності та постійне зростання вартості інноваційної техніки та технології в галузі охорони здоров'я;

- особливого значення набуває профілактика захворювань та запровадження її організації на основі створення єдиного медичного простору на рівні країни;

- результативність інноваційної діяльності в галузі охорони здоров'я визначається не тільки економічним ефектом безпосередньо для закладів охорони здоров'я, які її проводять, але і у більшій мірі соціально-економічним

ефектом для економічної системи у цілому.

На основі цього можна характеризувати інноваційну діяльність закладів охорони здоров'я як систему дій, спрямованих на впровадження у практику їх діяльності інноваційних технічних засобів, відповідних методів діагностики та лікування виявлених захворювань та їх профілактики, фінансове забезпечення в достатніх обсягах та досягнення соціально-економічного ефекту як суб'єкта господарювання, так і економічної системи у цілому.

1.2. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я

Реалізація інновацій у процесі інноваційної діяльності є досить затратною і потребує наявності та ефективного використання усіх видів ресурсів – матеріальних, трудових, фінансових. Особливо важливого значення набуває фінансове забезпечення інноваційної діяльності, що обумовлено високою вартістю інновацій в усіх галузях національної економіки і, особливо – в системі охорони здоров'я. Необхідність дослідження питань, що стосуються фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я обумовлюється також і специфікою їх діяльності, що, у свою чергу, визначає особливості формування фінансових ресурсів в обсягах, достатніх для її забезпечення.

Ще одною особливістю інноваційної діяльності, яку необхідно враховувати, є джерела її фінансування. Для суб'єктів господарювання, основною метою створення та діяльності яких є виробництво та реалізація продукції (виконання робіт, надання послуг) на комерційній основі джерелом фінансування інноваційної діяльності є отриманий прибуток. Для бюджетних організацій джерелом фінансування виступає бюджетні кошти та, частково, позабюджетні надходження.

Все це обумовлює необхідність розглядати особливості та специфіку інноваційної діяльності для окремих галузей. Такі особливості є і у закладів охорони здоров'я.

У першу чергу вони визначаються специфікою діяльності охорони

здоров'я як галузі народного господарства та її значення для успішного функціонування соціальної сфери у цілому. Як справедливо відмічає І. Демченко: «На наш погляд, національна система охорони здоров'я є комплексною, динамічною системою, що опікується питаннями громадського здоров'я та реалізацією індивідуальних прав громадян у сфері охорони здоров'я через фінансування, управління та організацію наявних матеріальних і людських ресурсів країни. Національна система охорони здоров'я охоплює усі організації, інститути та ресурси, що призначені для виконання завдань та функцій, основною метою яких є покращення здоров'я.» [11, с. 53]. Саме із такого твердження необхідно виходити при визначення інноваційної діяльності в системі охорони здоров'я, що має на увазі необхідність розглядати її як сукупність окремих установ та організацій, основною метою діяльності яких є забезпечення здоров'я населення.

У той же час система охорони здоров'я країни є одним із найбільш важливих чинників її безпеки, на що звертає увагу В. Борщ, вказуючи, що: «Наведені вище визначення підтверджують наше твердження, що головним складником і демографічної, і соціальної безпеки є населення держави, а його основним показником – якість системи охорони здоров'я. Можемо встановити такий зв'язок: система охорони здоров'я є одним із засадничих елементів економічної безпеки, що, своєю чергою, є елементом системи національної безпеки країни.» [8, с. 20-21]. При цьому реалізація завдань системи охорони здоров'я покладається саме на заклади охорони здоров'я, в яких безпосередньо надаються відповідні послуги.

Необхідно враховувати і те, що саме заклади охорони здоров'я найбільш наближені до населення. Це підкреслює Л. Сіделковський, який на основі дослідження значення комунальних закладів охорони здоров'я у створення єдиного медичного простору вказує, що: «по-перше, ці медичні заклади максимально наближені до пацієнта з погляду організації та надання медичної допомоги (сільська територія, районний рівень медичної допомоги, міські медичні установи зазвичай належать територіальним громадам);» [34, с. 81].

У цілому можна характеризувати заклад охорони здоров'я як суб'єкт господарювання основним завданням створення та діяльності якого є надання послуг, спрямованих на охорону здоров'я населення. Разом з тим виконання основної місії закладу охорони здоров'я вимагає виконання ряду супутніх робіт. Тому більш повно характеризує сутність закладу охорони здоров'я його організаційно-правовий статус, який представляє собою: «Правовий статус закладів охорони здоров'я комунальної форми власності можна визначити як регламентоване нормами права існуюче становище таких закладів у системі охорони здоров'я, яке характеризується особливим порядком створення, ліцензування, акредитації, здійснення господарської діяльності, користування майном, кадрового і матеріально-технічного забезпечення таких закладів.» [4, с. 190].

Інноваційна діяльність закладів охорони здоров'я регламентується та регулюється як загальними законодавчо-нормативними актами, що стосуються усіх суб'єктів господарювання, так і нормативними документами, що мають відомче значення.

До загальнодержавних документів, що стосуються інноваційної діяльності в Україні можна віднести Закон України «Про інноваційну діяльність» [16], Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [17], розпорядженнями Кабінету Міністрів України про регулювання окремих питань, що стосуються запровадженнь інновацій та інноваційної діяльності.

В літературі по темі дослідження питанням фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання у цілому присвячено достатньо уваги. Але питання фінансового забезпечення інноваційної діяльності потребують додаткового дослідження.

Досить детально досліджує питання щодо концептуальних підходів трактування поняття «фінансове забезпечення» Ю. Євтушенко. Він вказує, що: «Отже, дослідження змісту основних концепцій трактування «фінансового забезпечення» як окремої економічної категорії дає можливість виокремити такі підходи до розгляду її сутності: процесний, системний, комплексно-

комунікативний, методичний.» [13, с. 275]. При цьому науковець виокремлює найбільш важливі ознаки кожного із підходів. Слід відмітити, що приведена класифікація трактування сутності та змісту фінансового забезпечення є, на нашу думку, досить умовною. Фінансове забезпечення за своєю сутністю є певна дія, процес, який є набором (системою) конкретних заходів (комплексом), реалізація яких потребує відповідного наукового (методичного) забезпечення. Найбільш точно, на нашу думку, характеризує сформульоване Ю. Євтушенком визначення фінансового забезпечення на основі системного підходу, в якому вказується, що: «Системний підхід – дослідження фінансового забезпечення як складної, цілісної системи окремих елементів, підсистем, які у взаємодії формують сукупність взаємопов'язаних компонентів, котрі сприяють формуванню і використанню фондів грошових коштів для підтримки функціонування та створення умов для розвитку окремих економічних об'єктів, систем та суб'єктів господарювання.» [13, с. 278].

Досить часто фінансове забезпечення розглядається через призму дослідження таких економічних категорій як «фінанси», «фінансування», «фінансові ресурси». На основі такого дослідження Г. Строкович вказує, що: «фінансове забезпечення – це система джерел і форм фінансування функціонування та розвитку економічної, соціальної та будь-якої іншої сфери суспільства, яка відповідає чинному законодавству.» [39, с. 115]. Дослідження вказаних вище економічних категорій у тісному взаємозв'язку є, на нашу думку, обгрунтованим. Їх сутність та зміст доповнюють одне одне: «фінансування» та «фінансове забезпечення» у більшості випадків розглядаються як тотожні за змістом економічні поняття а в основі виконання покладених на них функцій лежить формування фінансових ресурсів. У відповідності до Словник-довідника економіста та менеджера: «Фінансові ресурси – це грошові кошти, що знаходяться в розпорядженні суб'єкта господарювання для виконання визначених функцій та завдань.» [36, с. 128].

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я має певні особливості. Його розглядати доцільно, на нашу думку, в контексті

фінансового забезпечення їх діяльності у цілому.

Фінансове забезпечення сфери охорони здоров'я визначається Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», в якому вказується, що: «Фінансове забезпечення охорони здоров'я може здійснюватися за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів, коштів юридичних та фізичних осіб, а також з інших джерел, не заборонених законом.» [15]. Крім того цей же закон передбачає, що: «Заклади охорони здоров'я можуть використовувати для підвищення рівня якості медичного обслуговування населення кошти, отримані від юридичних та фізичних осіб, якщо інше не встановлено законом.» [15].

Слід відмітити, що суттєво змінились підходи до фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я в умовах фінансової децентралізації. Як справедливо відмічає Н. Полковнікова, вона забезпечує розширення можливостей органів місцевого самоврядування щодо формування доходів місцевих бюджетів в обсягах, достатніх для забезпечення видатків, ефективного їх використання, зростання відповідальності за результати соціально-економічного розвитку певних адміністративних територій. На її думку: «Метою бюджетної децентралізації в контексті охорони здоров'я на місцевому рівні є забезпечення оптимальної спроможності фінансування цієї сфери самостійно вирішувати питання місцевого значення за рахунок власних ресурсів.» [26, с. 109].

Одним із методів фінансового забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я є використання подушного методу фінансування, при якому в основі всього процесу є збереження охорони здоров'я населення. Як вказує Р. Лемеха: «Поставлення людей у центр цих заходів передбачає розподіл фінансових ресурсів оснований на потребах населення, а не розподілі бюджетних видатків на конкретні заклад охорони здоров'я чи фінансування за принципом вертикальних програм. Досягти справедливості в процесі розподілу фінансування – надання пріоритету потреб населення із найнижчим соціально-економічним статусом на найменш обслуговуваних географічних територіях.» [22, с.64].

До фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я необхідно, на нашу думку, відноситись комплексно, із врахуванням не тільки поточних потреб, але і необхідності забезпечення її перспективного розвитку на інноваційній основі.

Разом з тим фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я вимагає залучення додаткових фінансових ресурсів, що обумовлено великою її затратністю та рядом особливостей щодо впровадження інновацій в практику їх діяльності. У світлі цього є справедливою думка А. Почтовлюка, який стверджує, що: «Для здійснення інноваційної діяльності, що характеризується досить високим ступенем невизначеності й ризику, необхідно використовувати різноманітні джерела фінансування, оптимізуючи тим самим адаптивність промислового підприємства до кон'юнктури ринку» [30, с.137]. Таке твердження є актуальним для усіх суб'єктів господарювання, у тому числі і для закладів охорони здоров'я.

Актуальними у посиленні інноваційного розвитку у тому числі і сфери охорони здоров'я є пошук не тільки джерел фінансування цих процесів, але і пошук відповідних методів та моделей як залучення фінансових ресурсів в обсягах, достатніх для реалізації інновацій, так і забезпечення їх ефективного використання: «Фінансове забезпечення інноваційної і технологічної діяльності потребує пошуку відповідної моделі, орієнтованої на зміни структури інвестування в напрямі залучення до фінансово-інвестиційних процесів органів місцевого самоврядування, уряду, банківських установ, активізації венчурного фінансування з одночасною оптимізацією власних фінансових ресурсів суб'єктів господарювання.» [27, с.30].

У відповідності до вище викладеного можна характеризувати процес фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я як процес формування у їх розпорядженні фінансових ресурсів в обсягах достатніх для фінансування впровадження інновацій, результативне їх використання з метою досягнення соціального та економічного ефекту як на самих підприємствах, так і національній економіці у цілому, зростання рівня здоров'я населення.

Для усунення тих недоліків, що склались в даний час у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я, урахування тих тенденцій, що склались в інноваційному розвитку сфери охорони здоров'я, національної та світової економіки, необхідно більше уваги приділяти ряду аспектів, до основних із яких, на нашу думку, можна віднести:

- не достатній рівень фінансового забезпечення інноваційної діяльності, що, у кінцевому підсумку, значно знижує можливості щодо впровадження сучасної техніки, новітніх методів діагностики та лікування захворювань, їх профілактики та запобіганню розповсюдження;

- при обмеженості джерел та можливостей щодо їх залучення посилює значимість оптимізації підходів до визначення напрямків їх використання на основі чітких критеріїв окреслення пріоритетних напрямків;

- розробка дієвої науково обгрунтованої методики обгрунтування напрямків використання фінансових ресурсів забезпечення інноваційної діяльності із врахуванням їх соціальної та економічної ефективності як в самій галузі та на конкретних закладах охорони здоров'я, так і результативності в державі у цілому;

- належне фінансування не тільки впровадження сучасної техніки та технології, але і фінансування наукових досліджень, створення інноваційної структури і в першу чергу – кадрового забезпечення інноваційної діяльності на основі розвитку навчальних закладів.

- пошук нових та розвиток уже існуючих джерел фінансового забезпечення інноваційної діяльності у тому числі медичного страхування, залучення коштів міжнародних організацій тощо;

- удосконалення контролю за формування та використанням фінансових ресурсів на всіх рівнях, у тому числі – громадського контролю.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного дослідження теоретичних аспектів інноваційної діяльності у цілому та інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я можна сформулювати конкретні висновки.

1. На основі проведеного дослідження можна характеризувати інновації як результат науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які мають суттєві відмінності від раніше відомих розробок і забезпечують можливість удосконалення матеріально-технічної та організаційно-технологічної бази виробничо-господарської діяльності.

2. Інноваційна діяльність представляє собою комплекс робіт, спрямованих на пошук, визначення потреби та впровадження у практику виробничо-господарської діяльності інновацій, які забезпечать досягнення необхідних економічних результатів та достатніх для забезпечення потреб поточного та стратегічного розвитку.

3. Інноваційну діяльність закладів охорони здоров'я можна характеризувати як систему дій, спрямованих на впровадження у практику їх діяльності інноваційних технічних засобів, відповідних методів діагностики та лікування виявлених захворювань та їх профілактики, фінансове забезпечення в достатніх обсягах та досягнення соціально-економічного ефекту як суб'єкта господарювання, так і економічної системи у цілому.

4. Процес фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я можна характеризувати як діяльність щодо формування у їх розпорядженні фінансових ресурсів в обсягах достатніх для фінансування впровадження інновацій, результативне їх використання з метою досягнення соціального та економічного ефекту як на самих підприємствах, так і національній економіці у цілому, зростання рівня здоров'я населення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

2.1. Оцінка інноваційного розвитку національної економіки України та сфери охорони здоров'я

Інноваційний розвиток будь якої галузі доцільно розглядати в контексті розвитку національної економіки у цілому. Це обумовлено тим, що успішна реалізація завдань інноваційної діяльності вимагає створення відповідних соціально-економічних умов, основними із яких є наявність відповідної законодавчо-нормативної бази, яка сприяє впровадженню інновацій у практику виробничо-господарської діяльності. Не останнє місце у реалізації інновацій відіграє і зацікавленість суспільства у цілому впровадженню інновацій у життя, їх сприйняття. Це особливо важливе для інноваційного розвитку такої чутливої сфери людської діяльності як медицина. Досить часто впровадженню у практику нових методів лікування та відповідного технічного їх забезпечення перешкоджає їх несприйняття, віддавання переваги традиційним але застарілим підходам.

Рівень інноваційного розвитку національної економіки відображається у міжнародних рейтингах, одним із яких є Глобальний інноваційний індекс, який складається кожного року на основі оцінки показників, які характеризують понад 130 країн світу за близько 80 індикаторами, серед яких, зокрема: інституції; людський капітал; інфраструктура; розвиненість ринку; складність бізнесу; знання та технологічні результати; творчі результати тощо. В таблиці 2.1 приводиться місце України у Глобальному рейтингу інновацій у 2020-2025 роках.

У цілому місце нашої країни у світовому рейтингу інноваційної діяльності постійно знижується. Разом з тим, місце за окремими показниками суттєво відрізняється. Якщо у 2024 році за показником, який характеризує розвиток інституційного середовища інноваційної діяльності Україна займала 117 місце,

то за показником «Створення знань» – 29, «Витрати на програмне забезпечення, % ВВП» – 4 місце [1].

Таблиця 2.1

Місце України у глобальному індексі інновацій у 2020-2024 роках

Роки	Місце за показником		
	Загальне місце за ГП	Інноваційні ресурси	Інноваційні результати
2020	45	71	36
2021	49	76	36
2022	57	75	38
2023	55	78	42
2024	60	78	54

Джерело: складено автором за даними [1]

У процесі дослідження інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я доцільно, на нашу думку, вивчити питання, що стосуються інноваційної діяльності в національній економіці України у цілому. Це обумовлено тим, що заклади охорони здоров'я діють не обособлено а як структурний елемент соціально-економічної системи.

В таблиці 2.2 приводяться показники, що характеризують кількість інноваційно активних підприємств в країні та Волинській області.

Таблиця 2.2

Кількість підприємств, що впроваджують інновації в Україні та Волинській області у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Відхилення у 2021-2023 роки	
	2021	2022	2023	Од.	%
1	2	3	4	5	6
Україна					
Всього, од.	292	319	293	1	100,3
у % до загальної кількості	6,2	7,8	7,4	-	1,2
З них					
-впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги), од.	255	254	257	2	100,8
- впроваджували інноваційні процеси	212	193	164	-48	77,4

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6
Волинська область					
Всього, од.	4	2	4	-	100,0
у % до загальної кількості	3,6	1,8	3,4	-0,2	94,4
З них					
-впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги), од.	4	2	3	-1	75,0
- впроваджували інноваційні процеси	1	2	3	2	3 рази

Джерело: складено за даними [12].

У цілому можна констатувати, що як по економічній системі України у цілому, так і по Волинській області частка підприємств, що впроваджують інновації та інноваційну продукцію не значна і зростає невисокими темпами. У цьому є декілька причин. Основною із них є те, що інновації та впровадження інноваційної продукції вимагають значних затрат усіх видів ресурсів і у першу чергу – фінансових.

Разом з тим наша країна має великий потенціал до нарощування інноваційної діяльності. Він визначається багатьма параметрами, у тому числі – кількістю працівників, зайнятих у виконанні наукових розробок (табл. 2.3)

Таблиця 2.3

Кількість працівників, зайнятих у виконанні наукових досліджень і розробок в Україні та Волинській області у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Відхилення у 2021-2023 роки	
	2021	2022	2023	Од.	%
1	2	3	4	5	6
Україна¹					
Всього, од.	68808	53221	58567	-10241	85,1
У тому числі					
- дослідники	44615	36084	38845	-5770	87,1
- техніки	5889	5020	4542	-1347	77,1
-допоміжний персонал	18304	4542	15180	-3124	82,9
Волинська область²					
Всього, од.	127	106	99	-28	77,9

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6
У тому числі					
- дослідники	103	77	78	-25	75,7
- техніки, допоміжний персонал	24	29	21	-3	87,5

Джерело: складено за даними [12].

1-Починаючи з 2016 року дані наведено без урахування науково-педагогічних працівників, які не виконували наукові дослідження і розробки.

2 – дані приводяться за 2020-2022 роки

Як свідчать приведені показники, Україна та Волинська область мають значний науковий потенціал щодо розвитку науково-дослідної роботи, достатній для впровадження інновацій в усіх галузях народного господарства. Причинами що його стримують, можуть бути як недостатнє фінансування, так і організаційні питання. Одним із факторів може бути і те, що у зв'язку із не високою заробітною платою в галузі наукових досліджень суттєво знижується і її престижність. Значний відбиток на зниження інноваційної діяльності внесла і війна: інновації, як правило, отримали широке розповсюдження у галузях, які забезпечують військові потреби. До таких відноситься і сфера медичного обслуговування.

Суттєве значення для медичного обслуговування населення відіграє мережа закладів охорони здоров'я та їх структура. В таблиці 2.4 приводяться показники, що характеризують кількість лікарняних закладів України та Волинської області.

На основі приведених даних, можна обґрунтовно стверджувати, що в останні роки мережа закладів охорони здоров'я як у цілому по Україні, так і по Волинській області зростає. Змінюється також і чисельність працівників: якщо кількість лікарів усіх спеціальностей зростає, то чисельність молодшого медичного персоналу скорочується як у цілому по країні, так і по регіону зокрема.

Слід відмітити, що у перші роки проведення реформи медичної галузі більшість показників, що характеризують її розвиток суттєво скоротились. Наприклад, кількість лікарняних закладів у 2010-2023 роках скоротилась по Україні у 2 рази: з 2,8 тис. одиниць до 1,4 тис. одиниць; по Волинській області

на 39%: з 56 одиниць до 36 одиниць.

Таблиця 2.4

**Мережа закладів та кадри охорони здоров'я
в Україні та Волинській області у 2021-2023 роках**

Показник	Роки			Відхилення у 2021-2023 роки	
	2021	2022	2023	Од.	%
Україна					
Кількість лікарняних закладів, тис. од.	1,2	1,4	1,4	0,2	116,7
Кількість лікарняних ліжок, тис. од.	245	252	249	4	101,6
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, тис. од.	8,2	9,5	9,4	1,2	114,6
Кількість лікарів усіх спеціальностей, тис. осіб	144	163	160	16	111,1
Кількість середнього медичного персоналу, тис. осіб	261	268	258	-3	98,9
Волинська область					
Кількість лікарняних закладів, од	36	41	36	-	-
Кількість лікарняних ліжок, од	6893	6847	7683	790	111,5
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів, од	238	252	254	16	106,7
Кількість лікарів усіх спеціальностей, осіб	3429	3804	3812	383	111,2
Кількість середнього медичного персоналу, осіб	8020	7922	7778	-242	97,0

Джерело: складено за даними [12, 38].

Об'єктом дослідження вибрано комунальне підприємство (КП) «Цуманська лікарня Цуманської селищної ради». Основним завданням лікувального закладу є надання вторинної спеціалізованої та паліативної допомоги жителям Цуманської об'єднаної територіальної громади. Чисельність населення в зоні діяльності близько 18 тисяч осіб. Діяльність підприємства здійснюється на основі Статуту. Лікарня у своєму складі має тільки терапевтичне відділення. Загальна кількість ліжок для прийому стаціонарних пацієнтів – 30, серед яких: педіатричні – 5; терапевтичні – 12; неврологічні – 5; гінекологічні – 3; паліативні 5.

Поліклініка як структурний підрозділ лікарні забезпечує амбулаторний прийом пацієнтів.

Станом на 1 січня 2025 року загальна кількість працівників лікарні складала 102 особи, у тому числі лікарі – 13,25 штатні одиниці; середній медичний персонал – 25,0 штатних одиниць; молодший медичний персонал – 9,0 штатних одиниць; інший персонал – 20,5 штатних одиниці; адміністративно-господарський персонал – 35,25 штатних одиниці. Необхідно звернути увагу на значний некомплект персоналом, який особливо відчувається серед лікарів різних спеціальностей. Якщо у цілому по закладу охорони здоров'я передбачено 20,25 посад лікарів, то фактично зайнято 13,25 (65,4%), із них 12 лікарів (59,3%) працюють штатно. Дефіцит персоналу у меншій мірі відчувається серед середнього та молодшого медичного персоналу: відповідно 82,6% та 83,7% зайнятих штатних робочих місць.

Заклад охорони здоров'я для виконання покладених на нього функцій забезпечений відповідними основними засобами. Необхідно звернути увагу на те, що рівень технічного забезпечення КП «Цуманська лікарня Цуманської селищної ради» в даний час не відповідає сучасним вимогам, що, у значній мірі, обумовлене низьким рівнем фінансового забезпечення його діяльності і, у першу чергу – технічного розвитку на основі впровадження інновацій. В основному витрати пов'язані із поточним ремонтом. Так, на початку 2025 року було проведено капітальний ремонт терапевтичного та приймального відділень, що включав оновлення палат, коридорів, встановлення нового освітлення та модернізацію приміщень. Разом з тим це стосувалось не технічного переозброєння а покращення умов діяльності працівників та більш комфортного перебування пацієнтів в закладі охорони здоров'я. Щоправда, це теж суттєво сприяє підвищенню ефективності лікування та зменшенню ризику виникнення госпітальних інфекцій.

Разом з тим, медичний заклад досить ефективно використовує наявний ліжковий фонд. Наприклад, у 2023 році у відповідності до звіту про використання ліжкового фонду із стаціонару лікарні виписано 1041 хворий,

проведено 6984 ліжкоднів. Середня тривалість перебування на ліжку склала 6,7 днів, обіг ліжка – 34,7 днів.

2.2. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я

Впровадження інновацій в практику господарювання вимагає витрат усіх видів ресурсів, і, у першу чергу – значних обсягів фінансування. В кожній галузі народного господарювання фінансове забезпечення інноваційного розвитку має певні особливостями, які обумовлені специфікою їх виробничо-господарської діяльності, формування та використання фінансових ресурсів тощо.

Є такі особливості із фінансовим забезпеченням інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я. У першу чергу вони обумовлені тим значенням, яке має сфера охорони здоров'я для соціально-економічного розвитку держави. Здоров'я людини, забезпечення його збереження в сучасних умовах є не тільки питанням, що відіграє важливе значення для окремого громадянина, але і питаннями загальнодержавного значення, однією із основних функцій держави, що відображено в її Конституції та інших законодавчо-нормативних актах. Саме тому держава повинна брати на себе найбільш вагому частку фінансування витрат на охорону здоров'я.

Разом з тим в сучасних реаліях держава не може у повній мірі покривати усі витрати, пов'язані із функціонуванням як усієї системи охорони здоров'я, так і окремих медичних закладів. Вона може і повинна забезпечувати певний мінімальний обсяг фінансового забезпечення для громадян і максимально можливий для окремих верств населення, які не можуть в силу об'єктивних причин забезпечити власні потреби щодо охорони здоров'я. Все це стосується у більшій мірі фінансування поточних витрат, зв'язаних із функціонування системи охорони здоров'я.

Дещо іншими повинні бути підходи щодо фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я. Це обумовлено тим, що сучасне обладнання та технології, які використовуються в сфері охорони

здоров'я дуже дорогі. Наприклад, томограф MPT 570 M, MR UNITED IMAGING HEALTHCARE коштує від 9500000 грн. Крім того вони вимагають значних затрат у процесі їх експлуатації а також відповідної технічної бази такого обслуговування. Саме це обумовлює необхідність фінансування значної частини витрат на інноваційний розвиток державою.

В таблиці 2.5 приводяться показники, що характеризують фінансове забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я за рахунок Державного бюджету.

Таблиця 2.5

**Видатки на охорону здоров'я
із Зведеного бюджету та Державного бюджету України у 2021-2023 роках**

Показник	Роки			Відхилення у 2021-2023 роки	
	2021	2022	2023	млн. грн	%
Зведений бюджет України, млн. грн					
Всього видатків	1845367,4	3043871,4	4441364,6	2595997,2	240,7
Охорона здоров'я	204121,8	215275,8	217419,4	13297,6	106,5
Частка видатків на охорону здоров'я у загальних видатках, %	11,1	7,0	4,9	-	-6,2
Державний бюджет України, млн. грн					
Всього видатків	1288473,1	2568946,3	3837427,8	2548954,7	297,8
Охорона здоров'я	171016,5	184268,0	179258,1	8241,6	104,8
Частка видатків на охорону здоров'я у загальних видатках, %	13,3	7,2	4,7	-	-8,6
Охорона здоров'я % до Зведеного бюджету	83,8	85,6	82,4	-	-1,4
Місцеві бюджети України, млн. грн					
Всього видатків	556894,3	474925,1	603936,9	47042,6	108,5
Охорона здоров'я	33105,2	31007,8	38161,3	5056,1	115,3
Частка видатків на охорону здоров'я у загальних видатках, %	5,9	6,5	6,3	-	0,4
Охорона здоров'я % до Зведеного бюджету	16,2	14,4	17,6	-	1,4

Джерело: складено за даними [12].

Хоча витрати із бюджетів різних рівнів на охорону здоров'я постійно зростають, але темпи їх збільшення значно нижчі, ніж зростання витрат у цілому.

Це стосується витрат із Зведеного та Державного бюджету України. Разом з тим витрати на охорону здоров'я із Місцевих бюджетів зростають більш високими темпами, ніж сума видатків у цілому: 15,3% проти 8,5%.

У результаті таких тенденцій змінилась і частка видатків на охорону здоров'я у загальній сумі видатків окремих бюджетів. Наприклад, у Державному бюджеті України вона скоротилась на 8,6%: з 13,3% у 2021 році до 4,7% у 2023 році. У той же час вона зросла у видатках Місцевих бюджетів, хоча і займає не значну величину.

У значній такі тенденції обумовлені військовим станом, коли держава вимушена покривати за рахунок власних доходів інші потреби. Деякі іншими були зміни у видатках на охорону здоров'я із бюджетів різних рівнів у попередні роки. Так, у 2015-2021 роках видатки на охорону здоров'я із Зведеного бюджету України зросли на 287,5%. У той же час видатки із Державного бюджету збільшились на 241,3% а із місцевих бюджетів скоротились на 44,4%. У результаті таких тенденцій частка Державного бюджету у фінансуванні потреб охорони здоров'я зросла за цей період із 16,1% у 2015 році до 83,8% у 2021 році. Відповідно знизилась частка Місцевих бюджетів. Все це свідчить про те, що держава взяла на себе основну частину витрат по фінансуванні охорони здоров'я, у тому числі – її інноваційного розвитку.

Аналогічні тенденції проходять і у фінансуванні закладів охорони здоров'я Волинської області, про що свідчать дані, приведені в таблиці 2.6.

Слід відмітити, що у фінансуванні потреб охорони здоров'я Волинської області спостерігаються такі ж тенденції, як і у фінансовому забезпеченні її потреб у цілому по Україні: якщо у 2015 році видатки на охорону здоров'я склали 18,5% від сукупних видатків місцевого бюджету області, то у 2021 році – 3,6% [37, 38].

Разом з тим необхідно звернути увагу на те, що частка видатків на охорону здоров'я області значно нижча, ніж у середньому по країні і за період, що аналізується скоротилась на 0,1%.

Джерелами формування фінансових ресурсів є кошти, отримані від

Національної служби здоров'я України за укладеними договорами на надання медичних послуг (пакети №4, №9, №23, №24, №29, №35), кошти місцевого бюджету та платні послуги.

Таблиця 2.6

**Видатки на охорону здоров'я
із Місцевого бюджету Волинської області у 2021-2023 роках**

Показник	Роки			Відхилення у 2021-2023 роки	
	2021	2022	2023	млн. грн	%
Всього видатків, млн. грн	12 966,7	11473,8	13945,3	978,6	107,5
Охорона здоров'я, млн. грн	469,4	464,0	488,5	19,1	104,1
Частка видатків на охорону здоров'я у загальних видатках, %	3,6	4,0	3,5	-	-0,1

Джерело: складено за даними [38].

Як відмічалось вище основну частину у фінансовому забезпеченні лікарських установ складають фінансові ресурси, що надаються державою. В таблиці 2.7 приводяться показники, що характеризують фінансового забезпечення діяльності КП «Цуманська лікарня Цуманської селищної ради» у 2021-2023 роках.

У цілому найбільшу частку потреб комунального підприємства покривається за рахунок фінансування НСЗУ: у 2021 році вона складала 91,3%, у 2023 році – 79,4%.

Таблиця 2.7

**Фінансування діяльності
КП «Цуманська лікарня Цуманської селищної ради» у 2021-2023 роках**

Показник	Роки			Відхилення у 2021-2023 роки	
	2021	2022	2023	грн	%
1	2	3	4	5	6
Надходження від НСЗ України					
Стационарна допомога дорослим і дітям без проведення хірургічних операцій, грн	4629972	6283369	5535074	905102	119,5

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6
Амбулаторна вторинна (спеціалізована) та третинна (високоспеціалізована) медична допомога дорослим і дітям, включаючи медичну реабілітацію та стоматологічну допомогу, грн	2576950	-	-	-	-
Перехідне фінансове забезпечення надання медичних послуг закладами охорони здоров'я, грн	470330	-	-	-	-
Перехідне фінансове забезпечення надання медичних послуг в частині умов, які застосовуються з 1 вересня 2020 року, грн	470330	-	-	-	-
Ведення вагітності в амбулаторних умовах, грн	468000	755904	639324	170324	136,4
Профілактика, діагностика, спостереження, лікування та реабілітація пацієнтів в амбулаторних умовах, грн	-	4218728	3504973	-713755	83,1
Забезпечення збереження кадрового потенціалу для надання медичних послуг, грн	-	478943	-	-	-
Забезпечення кадрового потенціалу системи охорони здоров'я шляхом організації медичної допомоги із залученням лікарів-інтернів, грн	-	23790	-	-	-
Мобільна паліативна допомога дорослим і дітям, грн	-	-	802242	-	-
Разом	8615582	11760734	10481613	1866031	121,7
Надходження від місцевого бюджету					
Програма фінансової підтримки (поточні видатки), грн	824180	822141	1832874	1008694	222,4
Програма фінансової підтримки (капітальні видатки), грн	-	-	890288	-	-
Разом	824180	822141	2723162	1898982	330,4
Всього надходжень	9439762	12582875	13204775	3765013	139,9

Джерело: складено за даними [10].

Зниження частки фінансування закладу охорони здоров'я державою у значній мірі обумовлюється військовими діями. На зміну структури фінансового забезпечення вплинули також різні темпи зростання надходжень від НСЗУ та місцевого бюджету: якщо у 2021-2023 роках фінансування від держави зросло на 19,5%, то надходження із місцевого бюджету зросли 21,7%. Із місцевого

бюджету в основному фінансуються поточні потреби та витрати на капітальний ремонт.

КП «Цуманська лікарня Цуманської селищної ради» отримує певні доходи від надання різного роду медичних послуг. В таблиці 2.8 приводяться показники, що характеризують величину цих доходів у 2021-2023 роках.

Таблиця 2.8

Надходження від надання платних послуг КП «Цуманська лікарня Цуманської селищної ради» у 2021-2023 роках, грн

Показник	Роки			Відхилення 2023-2021 роки	
	2021	2022	2023	грн	%
Медичні послуги	346912	253419	221985	-124927	64,0
Оренда	42260	166201	189241	146981	в 4,5 р.
Експлуатаційні надходження	45058	74030	42266	-2792	93,8
Інші надходження	41816	35258	98983	57167	236,7
Разом надходжень	476046	528908	552475	76429	116,1

Джерело: розраховано автором за даними [10].

У цілому загальна величина надходжень комунального підприємства від надання платних послуг зросла за період, що аналізується на 16,1%. Найбільш вагому частку в них складають надходження від надання медичних послуг, але вона постійно скорочується: із 72,9% у 2021 році до 40,2% у 2023 році. Суттєво збільшилась сума надходжень від здавання майна комунального закладу в оренду.

Фінансовий результат діяльності КП «Цуманська лікарня Цуманської селищної ради» приводиться в таблиці 2.9.

Як свідчать приведені в таблиці дані у результаті того, видатки комунального підприємства зростали більш високими темпами, ніж доходи, у 2023 році заклад охорони здоров'я отримав збитки.

Необхідно звернути увагу на склад та структуру витрат комунального підприємства. Найбільшу частку у витратах займають витрати на заробітну

плату (у 2023 році – 64,4%). І їх частка не змінюється із роками.

Впровадження інновацій у діяльність закладів охорони здоров'я як правило приводить до приросту активів підприємства. У 2023 році капітальні інвестиції КП «Цуманська лікарня» фактично склали 890 тис. грн при планові 953 тис. грн, тобто виконані на 93,4%. При цьому основна їх частина направлялась на придбання (виготовлення) основних засобів. Слід відмітити, що ця сума стосувалась розвитку закладу охорони здоров'я у цілому а не впровадження інновацій.

Таблиця 2.9

Фінансові результати діяльності КП «Цуманська лікарня Цуманської селищної ради» у 2021-2023 роках, тис. грн.

Показник	Роки			Відхилення 2021-2020 роки	
	2021	2022	2023	тис. грн	%
Доходи	9915	13120	13123	3208	132,4
Видатки	9720	12980	13407	3687	137,9
Фінансовий результат	195	140	-284	-	-

Джерело: розраховано автором за даними [10].

В комунальному підприємстві проводиться певна робота щодо управління формуванням та використанням фінансових ресурсів, основними напрямками якої є планування бюджету та контроль за величиною та структурою витрат; управління формуванням доходів та контроль за їх використанням; розробка конкретних заходів по забезпеченню раціонального використання усіх видів ресурсів; оцінка ефективності використання фінансових ресурсів на основі аналізу фінансових показників; планування інвестиційної діяльності із акцентуванням уваги на інноваційній діяльності; організація внутрішнього контролю фінансового забезпечення діяльності закладу охорони здоров'я та взаємодії із контролюючими органами.

Висновки до розділу 2

На основі проведеного дослідження практики інноваційного розвитку як національної економіки у цілому, так і сфери охорони здоров'я, оцінки їх фінансового забезпечення, можна зробити обґрунтовані висновки.

1. Проведено дослідження питань, що стосуються фінансового забезпечення інноваційної діяльності системи охорони здоров'я у цілому по країні та по Волинській області зокрема. Хоча витрати із бюджетів різних рівнів на охорону здоров'я постійно зростають, але темпи їх збільшення значно нижчі, ніж зростання витрат у цілому. Це стосується витрат із Зведеного та Державного бюджету України. Разом з тим витрати на охорону здоров'я із Місцевих бюджетів зростають більш високими темпами, ніж сума видатків у цілому: 15,3% проти 8,5%. У результаті таких тенденцій змінилась і частка видатків на охорону здоров'я у загальній сумі видатків окремих бюджетів. Наприклад, у Державному бюджеті України вона скоротилась на 8,6%: з 13,3% у 2021 році до 4,7% у 2023 році. У той же час вона зросла у видатках Місцевих бюджетів, хоча і займає не значну величину.

2. Об'єктом дослідження вибрано КП «Цуманська лікарня Цуманської селищної ради». У цілому найбільшу частку потреб комунального підприємства покривається за рахунок фінансування НСЗУ: у 2021 році вона складала 91,3%, у 2023 році – 79,4%. На зміну структури фінансового забезпечення вплинули також різні темпи зростання надходжень від НСЗУ та місцевого бюджету: якщо у 2021-2023 роках фінансування від держави зросло на 19,5%, то надходження із місцевого бюджету зросли 21,7%. Із місцевого бюджету в основному фінансуються поточні потреби та витрати на капітальний ремонт.

3. У цілому загальна величина надходжень комунального підприємства від надання платних послуг зросла за період, що аналізується на 16,1%. Найбільш вагому частку в них складають надходження від надання медичних послуг, але вона постійно скорочується: із 72,9% у 2021 році до 40,2% у 2023 році. Суттєво збільшилась сума надходжень від здавання майна комунального закладу в оренду.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

3.1. Шляхи удосконалення фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я

Інноваційний розвиток закладів охорони здоров'я є складним та багатогранним процесом. Це обумовлюється багатьма об'єктивними факторами. Перш за все це стосується складності щодо забезпечення впровадження інновацій у сфері охорони здоров'я. Впровадження інновацій передбачає не тільки застосування нової техніки, але і відповідних підходів до лікування. Тобто повинне бути комплексним та системним. Воно повинне стосуватись процесів підготовки кадрів, при чому не тільки лікарів та допоміжного персоналу, але і фахівців з обслуговування такого обладнання, створення відповідної технічної та ремонтної бази.

Впровадження інновацій у практику діяльності закладів охорони здоров'я вимагає також зміну підходів до управління їх діяльністю, організацію їх роботи таким чином, щоб забезпечувати найбільш ефективне використання нового обладнання та підходів до організації процесів лікування пацієнтів.

Оцінка ефективності впровадження інновацій в діяльність закладів охорони здоров'я суттєво відрізняється від його оцінки в інших сферах діяльності. Економічна ефективність від діяльності закладів охорони здоров'я знаходить відображення у діяльності інших суб'єктів господарювання, у досягненні високого рівня економічної безпеки держави у цілому, зростанні її оборонного потенціалу.

Крім того впровадження інновацій у діяльність закладів охорони здоров'я проявляється через соціальний ефект, який важко оцінити конкретними економічними або ж іншими вимірниками.

Важливе значення у процесі інноваційної діяльності закладів охорони

здоров'я відіграють питання, що стосуються її фінансового забезпечення. У процесі їх удосконалення необхідно розглядати як єдине ціле усі складові цього процесу: визначення джерел надходження фінансових ресурсів для забезпечення інноваційної діяльності; формування фінансових ресурсів в обсягах достатніх для покриття інноваційних потреб закладу охорони здоров'я; використання наявних фінансових ресурсів для реалізації завдань інноваційного розвитку закладу охорони здоров'я; контроль використання фінансових ресурсів на основі оцінки ефективності їх використання за визначеними параметрами; формування висновків та практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я та конкретних пропозицій щодо зміни підходів до організації інноваційної діяльності.

Важливе значення для успішної реалізації завдань інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я відіграє її інформаційне забезпечення. Особливістю сучасного етапу розвитку суспільства є широкий доступ до різного роду інформації в засобах масової інформації, на спеціалізованих інформаційних ресурсах в мережі Інтернет, можливість отримання її із інших джерел. З однієї сторони це полегшує реалізацію завдань інноваційного розвитку, з іншої – створює проблеми щодо визначення варіантів такого розвитку на основі вибору найбільш обґрунтованих та доцільних до впровадження із врахуванням потреб такого розвитку та можливостей закладу охорони здоров'я. Такі можливості повинні оцінюватись з двох аспектів:

- наявність відповідних ресурсів (матеріальних, людських, інформаційних, фінансових) в обсягах, достатніх для реалізації обраного варіанта інноваційного розвитку закладу із врахуванням усіх обмежень;

- визначення необхідності реалізації обраного варіанта інноваційного розвитку на основі можливості досягнення високої ефективності використання обладнання та нових підходів до лікування із врахуванням його реальної продуктивності та потреб закладу охорони здоров'я.

Інноваційний розвиток закладів охорони здоров'я повинен передбачати виконання наборів дій та операцій (етапів) у певній логічній послідовності, що

відображено на рисунку 3.1.

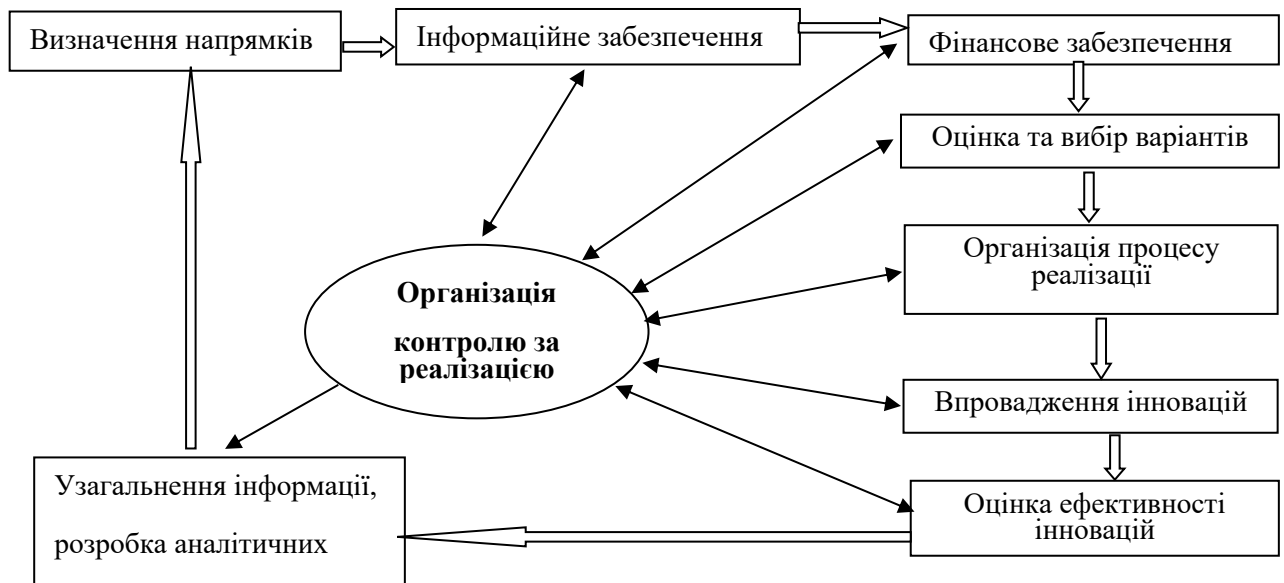


Рис. 3.1. Структурна схема організації інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я

Джерело: розроблено автором

У процесі розробки та реалізації планів інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я необхідно здійснювати постійний контроль за реалізацією кожного із передбачених етапів. При цьому на кожному із етапів доцільно визначати недоліки та проблеми у їх виконанні, розробляти конкретні рекомендації та заходи щодо їх усунення. Контроль за реалізацією завдань інноваційного розвитку зі сторони самого закладу охорони здоров'я повинен доповнювати контроль за його діяльністю зі сторони держави та інших контролюючих органів. Він повинен бути постійним та оперативним, покладеним на одного із працівників закладу охорони здоров'я.

Необхідно відмітити, що потребують постійного удосконалення усі елементи інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я. Разом з тим особливої уваги потребує фінансове забезпечення. Це обумовлено тим, що досягнення цілей інноваційного розвитку можливе лише за умови достатнього фінансового забезпечення на всіх етапах реалізації проектів та ефективного використання сформованих фінансових ресурсів.

Однією із причин, що обумовлює необхідність особливої уваги до фінансового забезпечення інноваційної діяльності є можливість виникнення порушень щодо використання грошових коштів, не обґрунтованого завищення вартості як окремих технічних засобів, що упроваджуються в практику діяльності закладу охорони здоров'я, так і виконання робіт. Порушення можуть виникнути при нецільовому та неефективному використанні сформованих фінансових ресурсів.

Загальна схема реалізації процесу фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я приведена на рисунку 3.2.

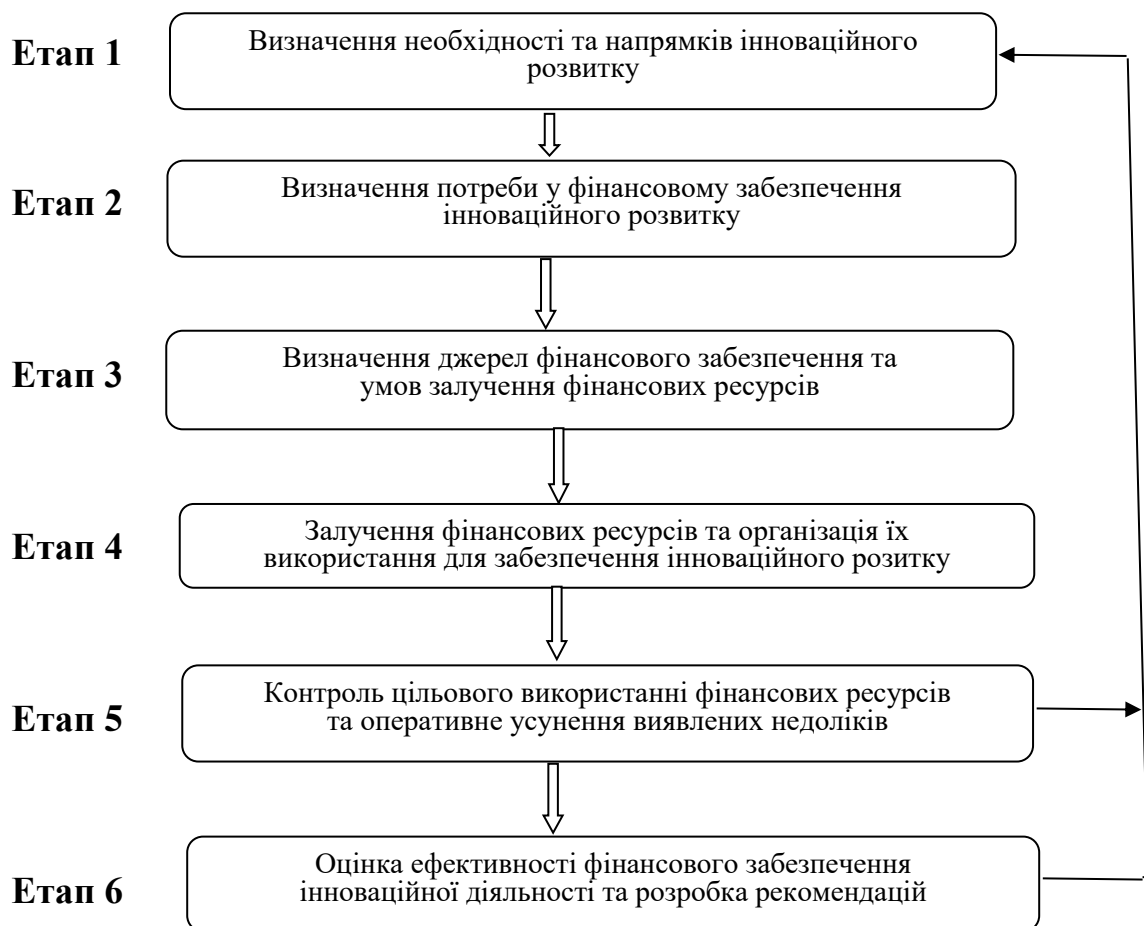


Рис. 3.2. Схема реалізації фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладу охорони здоров'я

Джерело: побудовано автором

В сучасних умовах у питаннях, що стосуються фінансового забезпечення

інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я є багато проблем. Частково во перекликаються із тими проблемами, з якими стикаються усі суб'єкти господарювання при фінансуванні власного інноваційного розвитку. Перш за все до таких проблем необхідно віднести недосконалість вітчизняної законодавчо-нормативної бази, що стосується інноваційної діяльності. Особливо відчутною є вплив податкового законодавства.

Другою проблемою є обмеженість джерел фінансування інноваційного розвитку. В сучасних реаліях держава та органи місцевого самоврядування мають досить обмежені можливості у реалізації цих завдань. Певні позитивні зрушення у цьому напрямку може бути реалізація фінансування на засадах державно-приватного партнерства.

Значного удосконалення вимагає реалізація фінансування впровадження інновацій за рахунок банківських кредитів. Необхідно враховувати як інтереси закладів охорони здоров'я, так і банківських установ.

Вирішити питання щодо фінансового забезпечення можна і за рахунок залучення іноземних інвестицій. Але це можливе лише за рахунок створення сприятливого інвестиційно-інноваційного середовища, що, в сучасних реаліях є досить проблематичним.

Необхідно враховувати і те, що фінансове забезпечення інноваційної діяльності повинне відповідати загальним принципам функціонування фінансів. Як справедливо відмічає К. Алексеєва: «Ефективність функціонування фінансів значною мірою залежить від відповідності форм і методів їх використання вимогам дії економічних законів. Порушення вимог відповідності, яке виражається збереженням у незмінному вигляді застарілого способу мислення і форм їх використання, не дозволяє повною мірою залучити закладені в них потенційні можливості.» [2, с.31]

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я повинне будуватись із дотримання конкретних принципів та властивості, що повинне забезпечувати фінансове забезпечення інноваційної діяльності як окремих закладів охорони здоров'я, так і системи медичного обслуговування у

цілому. Вони мають орієнтуватись на не тільки забезпечення інноваційної діяльності, але і загальним засадам діяльності системи охорони здоров'я у цілому, сприяти виконанню покладених на неї соціальних функцій. До основних із них можна віднести:

- якості, що передбачає створення умов для надання якісних медичних послуг на всіх рівнях медичної системи за рахунок відповідного технічного оснащення, застосування відповідних методів лікування та його медикаментозного забезпечення;

- доступності, що передбачає забезпечення для усіх верств населення умов щодо отримання медичних послуг належної якості із врахуванням реальних потреб в них та можливостей закладу охорони здоров'я, можливостей по транспортуванню хворих в заклади вищого рівня, які мають більші можливості;

- безперервності, що передбачає багаторівневе надання медичних послуг у залежності від багатьох факторів, у тому числі – захворювання та потреби у лікуванні, доступності та можливостей закладу охорони здоров'я, наявності відповідного медичного персоналу тощо;

- адаптивності, що передбачає можливість своєчасно та в повному обсязі відповідати на зміну як потреб в медичних послугах, так і наявності певного запасу щодо розширення масштабів діяльності закладу охорони здоров'я за рахунок певного передбачення майбутніх потреб;

- комбінованості, що передбачає поєднання декількох джерел формування фінансових ресурсів в обсягах, достатніх для забезпечення інноваційної діяльності на засадах доповнення одне одного та забезпечення цільового та максимально ефективного використання;

- прозорості, що передбачає максимальної доступності інформації для контролю за фінансовим забезпеченням інноваційної діяльності закладу охорони здоров'я в рамках його загальної фінансової діяльності зі сторони громадськості, який повинен доповнювати державний та внутрішньовідомчий контроль;

- партнерства, що передбачає різного роду співпрацю закладу охорони здоров'я та жителів територіальної громади, в рамках якої він здійснює свою

діяльність, фінансування інноваційної діяльності на засадах державно-приватного партнерства тощо.

У цілому підходи до фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я можуть забезпечити досягнення бажаних результатів лише у тому випадку, якщо вони будуть постійно удосконалюватись із врахуванням впливу факторів, що впливають на їх діяльність. Крім того необхідно враховувати підходи до реалізації окремих етапів. Саме таке поєднання забезпечить, на нашу думку, досягнення цілей інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я.

3.2. Удосконалення управління фінансовим забезпеченням інноваційної діяльності закладу охорони здоров'я та оцінка його ефективності

Одним із напрямків удосконалення фінансового забезпечення інноваційної діяльності є удосконалення управління цими процесами. Саме за рахунок застосування нових підходів до управління інноваційною діяльністю можна досягнути скорочення термінів впровадження інновацій, забезпечити оптимальне та найбільш ефективне використання фінансових ресурсів, створити базу для майбутнього розвитку закладів охорони здоров'я. Управління процесами фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я повинно бути елементом усього процесу впровадження інновацій та управління діяльністю закладу охорони здоров'я у цілому. Сам процес удосконалення управління повинен передбачати виконання декількох взаємопов'язаних елементів, основними із яких будуть:

- управління процесами інноваційної діяльності на основі розробки стратегії інноваційного розвитку закладу охорони здоров'я та її фінансування як елемента прогнозування та планування його діяльності, у тому числі – фінансового ;

- управління процесами визначення та відбору джерел формування фінансових ресурсів інноваційної діяльності;

- управління використання фінансових ресурсів для забезпечення потреб інноваційного розвитку та досягнення необхідного рівня ефективності їх використання;

- управління процесами впровадження інноваційних форм організації праці та медичного обслуговування населення, нових форм та методів лікування;

- управління процесами що стосуються розвитку трудового колективу, підвищення його освітнього рівня та нарощування за рахунок цього інтелектуального потенціалу закладу охорони здоров'я;

- управління процесами комунікації із жителями територіальної громади, що є потенційними пацієнтами закладу охорони здоров'я через інформування їх про діяльність закладу, перспективи його розвитку, підходи до організації фінансового забезпечення цього розвитку, джерела та напрямки використання фінансових ресурсів, у тому числі – для забезпечення інноваційного розвитку.

Одним із напрямків удосконалення управління інноваційним розвитком є розробка стратегічних програм як розвитку сфери охорони здоров'я у цілому, так і окремих закладів охорони здоров'я. При цьому програма розвитку конкретного закладу виступає як елемент загальної стратегії, що деталізує її із врахування особливостей та специфіки діяльності конкретного закладу. На рисунку 3.3 приводяться етапи та перелік робіт, що виконуються на кожному з них у процесі формування стратегії фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладу охорони здоров'я.

У процесі розробки та реалізації стратегії доцільно, на нашу думку, запроваджувати елементи організаційного лідерства, яке на думку М. Шкільняка характеризується: «– стратегічною орієнтованістю роботи команди працівників організації і здатністю підтримувати процес необхідних для цього змін; – дієвою внутрішньо- і зовнішньоорганізаційною комунікацією; – креативним середовищем діяльності в організації; – розвитком лідерства на різних організаційних рівнях; – чіткою цілеорієнтацією на споживача; – постійним контролем із боку організації за власною діяльністю та її результатами.» [44, с. 64-65].

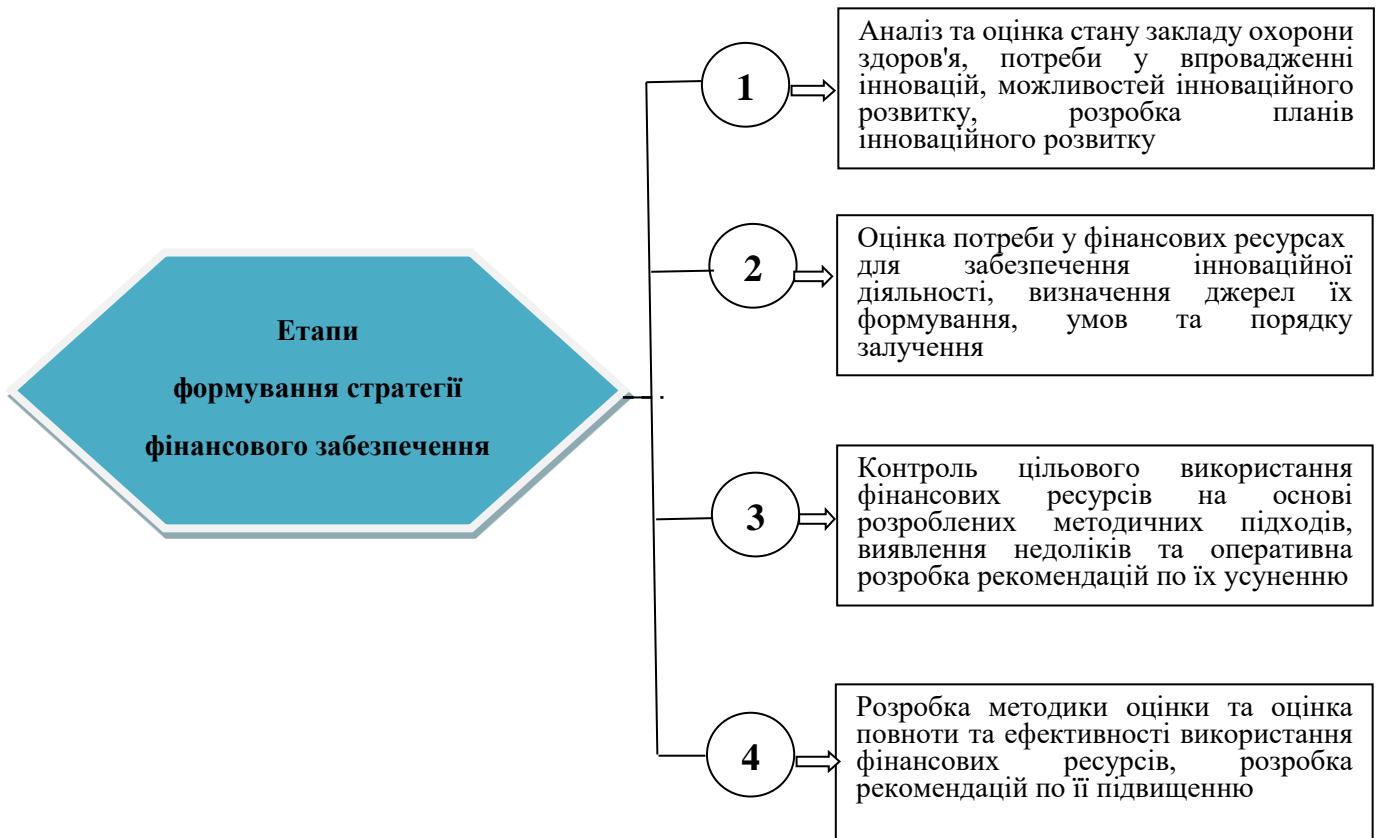


Рис. 3.3. Етапи формування стратегії фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладу охорони здоров'я

Джерело: побудовано автором

У процесі фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладу охорони здоров'я повинен використовуватись відповідний економічний механізм, який ґрунтується на використанні відповідних фінансових інструментів.

В науковій літературі, що стосується інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я питанням, що стосуються побудови економічного механізму для забезпечення такої діяльності приділяється мало уваги. Здебільшого вивчаються питання побудови та забезпечення його застосування для суб'єктів господарювання інших сфер економіки, переважно для промислових підприємств. Але не дивлячись на те, що сфера охорони здоров'я має певні особливості, які стосуються здебільшого її функціонування та специфіки визначення ефекту інноваційної діяльності, склад та структура економічного

механізму є подібною до інших господарюючих суб'єктів. У відповідності до цього О. Череп за результатами дослідження поглядів окремих науковців на структуру економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств приходять до висновку, що: «в ньому використано методи, принципи, норми діяльності, визначено напрями інноваційної діяльності, враховано можливість зміни цілей діяльності з метою отримання очікуваних результатів, мотивації працівників та зацікавленості у виготовленні товару, організації господарського процесу.» [19, с. 247].

Економічний механізм інноваційної діяльності закладу охорони здоров'я функціонує у тісному зв'язку із загальним його економічним механізмом і його удосконалення впливає на загальний розвиток установи у відповідності до потреб. Економічний механізм інноваційної діяльності складається із певних підсистем, які пов'язані між собою. Розвиток таких підсистем забезпечує розвиток та удосконалення економічного механізму у цілому, дозволяє успішно реалізувати завдання інноваційного розвитку за умови дотримання певної послідовності.

На рисунку 3.4 вказана структура економічного механізму інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я та послідовність реалізації окремих його етапів.

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності є одним із елементів економічного механізму інноваційної діяльності закладу охорони здоров'я. Реалізація вказаного економічного механізму на практиці передбачає використання відповідних фінансових інструментів.

Одним із найбільш важливих інструментів в реалізації економічного механізму інноваційної діяльності є показники, на основі яких проводиться оцінка ефективності впровадження інновацій в практику діяльності закладу охорони здоров'я.

В науковій літературі, що стосується впровадження інновацій в практику діяльності суб'єктів господарювання приводиться багато підходів до оцінки економічної ефективності інноваційної діяльності. У переважній більшості вони

ґрунтуються на визначені величини додаткового прибутку, які отримує підприємство у результаті впровадження інновацій (економічного ефекту) та його співставлення із понесеними витратами (економічна ефективність). Менше уваги приділяється оцінці соціального ефекту від впровадження інновацій, хоча отриманий прибуток теж опосередовано може характеризувати їх соціальні результати.

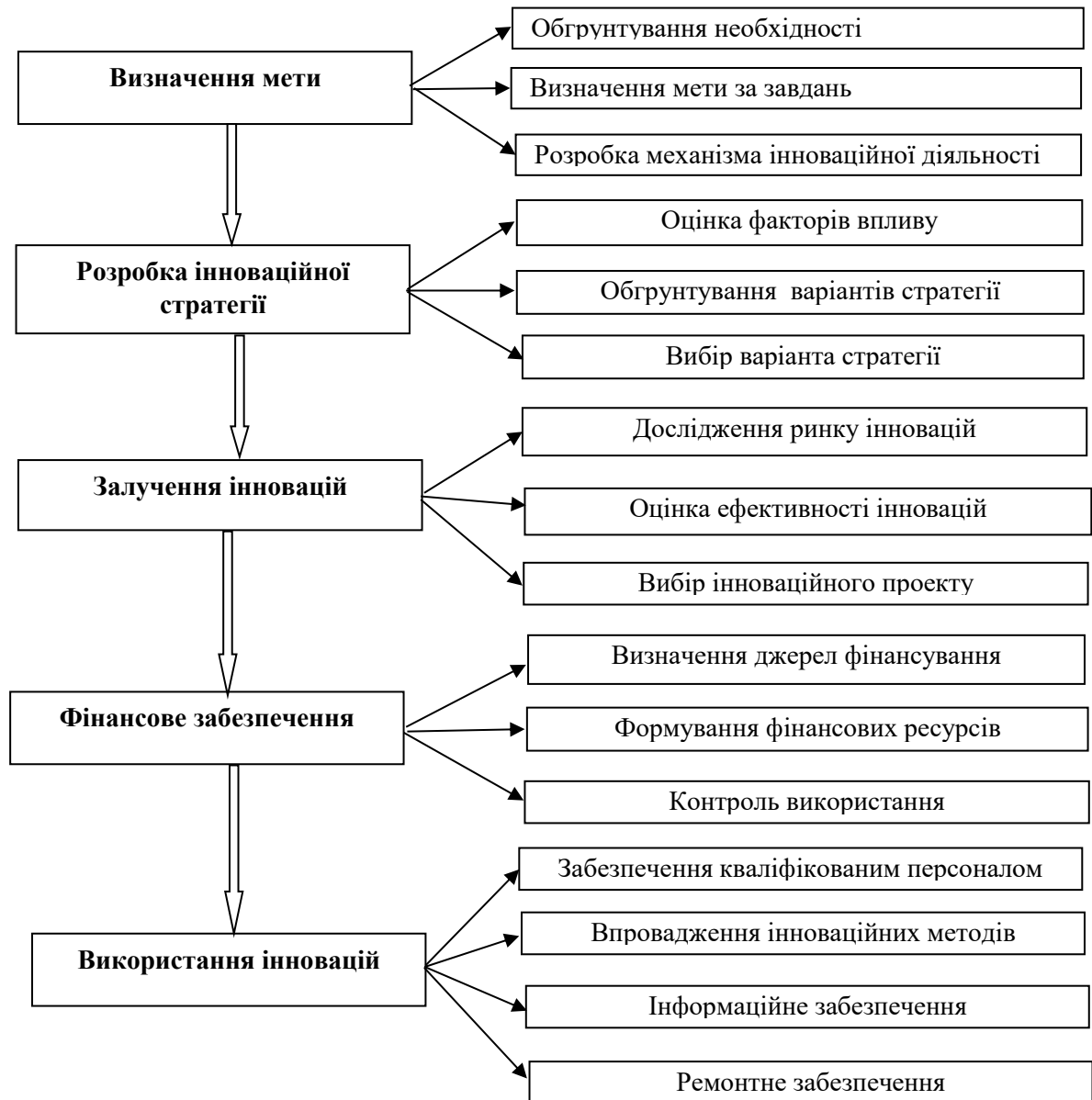


Рис. 3.4. Структура економічного механізму реалізації інноваційного розвитку закладу охорони здоров'я

Джерело: розроблено автором

Діяльність закладів охорони здоров'я має суттєві відмінності від виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання в інших сферах. Вони обумовлюються цілим рядом особливостей, які впливають на склад та порядок розрахунку показників оцінки ефективності використання фінансових ресурсів у процесі впровадження інновацій.

Для визначення економічної ефективності інноваційної діяльності доцільно розрахувати частку витрат на впровадження інновацій в закладі охорони здоров'я за формулою:

$$Ч_{\text{вi}} = \frac{З_i}{З_з} \times 100, \quad (3.1)$$

де: $З_i$ – сума затрат на фінансування інноваційної діяльності у звітному періоді, грн;

$З_з$ – загальна величина затрат закладу охорони здоров'я у звітному періоді, грн.

На основі розрахунку співставлення показників, що характеризують частку витрат на впровадження інновацій у сукупних витратах закладу охорони здоров'я можна розрахувати їх динаміку за декілька періодів та порівняти їх із економічними результатами діяльності. Це дасть можливість аналітичним шляхом визначити показник, що буде характеризувати економічні результати від зростання частки витрат на інновації у загальних витратах закладу охорони здоров'я.

Впровадження інноваційної медичної техніки та нових підходів до профілактики та лікування захворювань у кінцевому підсумку приводить до скорочення термінів перебування пацієнтів на стаціонарному лікуванні а значить – підвищення ефективності використання лікарняних ліжок. Для розрахунку доцільно використовувати показники, що характеризують середню вартість одного дня перебування пацієнта на стаціонарному лікуванні та кількість днів перебування до і після впровадження інновацій у практику діяльності. Розрахунок проводиться за формулою:

$$\Delta B = B_{\text{дп}} \times (D_{\text{п}} - D_{\text{i}}) \quad (3.2)$$

де: ΔB – економія на вартості перебування одного пацієнта на стаціонарному лікуванні, грн;

D_p, D_i – кількість днів перебування одного пацієнта на стаціонарному лікуванні відповідно до і після впровадження інновацій, днів;

$B_{дп}$ – середня вартість одного дня перебування пацієнта на стаціонарному лікуванні до впровадження інновацій.

Загальна сума економії від скорочення терміну перебування одного хворого на стаціонарному лікуванні визначається за формулою:

$$\Delta E = \Delta B \times \sum ПЦ, \quad (3.3)$$

де: $\sum ПЦ$ – середня кількість пацієнтів, що перебували на стаціонарному лікуванні за звітний період (місяць, квартал, рік) до впровадження інновацій, осіб.

Слід відмітити, що аналогічно розраховується ефект від лікування пацієнтів закладу охорони здоров'я і в амбулаторних закладах. У результаті інновацій як правило скорочується термін такого лікування.

Значну економію приносить впровадження інновацій від перебування пацієнтів на лікарняних. Цей показник досить проблематично визначити точно, оскільки безпосередньо заклад охорони здоров'я не несе вказаних витрат. Крім того клієнтами амбулаторного закладу є непрацюючі пенсіонери, діти, інші категорії громадян, що не потребують лікарняних листків.

Вказаний показник можна розрахувати тільки приблизно за формулою:

$$\Delta B_{л} = B_{лд} \times (D_{лз} - D_{лі}) \quad (3.4)$$

де: $\Delta B_{л}$ – середня економія витрат по оплаті одного лікарняного у результаті впровадження інновацій, гривень;

$B_{лд}$ - середня сума виплат за один день перебування на лікарняному у звітному періоді, гривень;

$D_{лз}, D_{лі}$ – середня тривалість перебування на лікарняному до і після впровадження інновацій, днів.

Впровадження інновацій у діяльність закладу охорони здоров'я дає можливість збільшити контингент його пацієнтів, у тому числі і тих, кому

надаються послуги на комерційній основі. Це обумовлено тим, що за результатами реформування медичної галузі пацієнт сам вибирає заклад, що буде його обслуговувати. Відповідно, фінансування здійснюється Національною службою здоров'я України за обсягом наданих послуг медичного характеру. Економічний ефект від цього можна розрахувати за формулою:

$$\Delta E = \Phi_{\Pi} \times (P_{z3} - P_{z1}) \quad (3.5)$$

де: Φ_{Π} – надходження за обслуговування одного пацієнта закладу охорони здоров'я у періоді, до впровадження інновацій, гривень;

P_{z3} , P_{z1} – кількість пацієнтів закладу охорони здоров'я у період до і після впровадження інновацій, осіб.

Економічний ефект від впровадження інновацій доцільно, на нашу думку розраховувати за рік, після впровадження інновацій.

Сукупний економічний ефект від впровадження інновацій визначається за формулою:

$$E = \sum_{i=1}^n E_i - Z_{vi}, \quad (3.6)$$

де: $\sum_{i=1}^n E_i$ - загальна величина економічного ефекту отриманого закладом охорони здоров'я від реалізації інновацій, гривень;

Z_{vi} – загальна сума фінансування інноваційного розвитку закладу охорони здоров'я, гривень

На основі співставлення отриманого сукупного економічного ефекту із затратами на впровадження інновацій можна розрахувати їх економічну ефективність.

Висновки до розділу 3

За результатами дослідження сформульовані основні напрямки удосконалення фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я.

1. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я повинне будуватись із дотримання конкретних принципів та властивості, що повинне забезпечувати фінансове забезпечення інноваційної

діяльності як окремих закладів охорони здоров'я, так і системи медичного обслуговування у цілому. До основних із них можна віднести принципи якості, доступності, безперервності, адаптивності, комбінованості, прозорості, партнерства.

2. Одним із напрямків удосконалення фінансового забезпечення інноваційної діяльності є удосконалення управління цими процесами. Управління процесами фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я повинно бути елементом усього процесу впровадження інновацій та управління діяльністю закладу охорони здоров'я у цілому і включати до свого складу декількох взаємопов'язаних елементів, основні із яких визначені в роботі.

3. Одним із напрямків удосконалення управління інноваційним розвитком є розробка стратегічних програм як розвитку сфери охорони здоров'я у цілому, так і окремих закладів охорони здоров'я. При цьому програма розвитку конкретного закладу виступає як елемент загальної стратегії, що деталізує її із врахування особливостей та специфіки діяльності конкретного закладу.

4. Економічний механізм інноваційної діяльності закладу охорони здоров'я функціонує у тісному зв'язку із загальним його економічним механізмом і його удосконалення впливає на загальний розвиток установи у відповідності до потреб. Вказаний механізм складається із певних підсистем, які пов'язані між собою. Запропонована організаційна структура економічного механізму інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я та послідовність реалізації окремих його етапів.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів, що стосуються загальних питань фінансового забезпечення інноваційної діяльності та фінансування інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я, можна зробити певні висновки та сформулювати конкретні пропозиції щодо її удосконалення.

1. На основі проведеного дослідження можна характеризувати інновації як результат науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, які мають суттєві відмінності від раніше відомих розробок і забезпечують можливість удосконалення матеріально-технічної та організаційно-технологічної бази виробничо-господарської діяльності.

2. Інноваційна діяльність закладів охорони здоров'я як систему дій, спрямованих на впровадження у практику їх діяльності інноваційних технічних засобів, відповідних методів діагностики та лікування виявлених захворювань та їх профілактики, фінансове забезпечення в достатніх обсягах та досягнення соціально-економічного ефекту як суб'єкта господарювання, так і економічної системи у цілому.

3. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я можна характеризувати як процес формування у їх розпорядженні фінансових ресурсів в обсягах достатніх для впровадження інновацій, результативне їх використання з метою досягнення соціального та економічного ефекту як у самих закладах, так і національній економіці у цілому, зростання рівня здоров'я населення.

4. Інноваційний розвиток закладів охорони здоров'я є складним та багатограним процесом. Сформульовані пропозиції щодо удосконалення фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я. Інноваційний розвиток закладів охорони здоров'я повинен передбачати виконання наборів дій та операцій (етапів) у певній логічній послідовності, що відображено в роботі схематично. Запропонована схема реалізації процесу фінансового забезпечення інноваційного розвитку закладів охорони здоров'я.

5. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я повинне будуватись із дотримання конкретних принципів та властивості, що повинне забезпечувати фінансове забезпечення інноваційної діяльності як окремих закладів охорони здоров'я, так і системи медичного обслуговування у цілому. До основних із них можна віднести принципи якості, доступності, безперервності, адаптивності, комбінованості, прозорості, партнерства.

6. Запропоновані підходи до удосконалення управління процесами фінансового забезпечення інноваційною діяльністю закладів охорони здоров'я, що передбачає управління процесами інноваційної діяльності на основі розробки стратегії інноваційного розвитку закладу охорони здоров'я та її фінансування; застосування системного підходу; управління формуванням та використанням фінансових ресурсів тощо.

7. Одним із напрямків удосконалення управління інноваційним розвитком є розробка стратегічних програм як розвитку сфери охорони здоров'я у цілому, так і окремих закладів охорони здоров'я. При цьому програма розвитку конкретного закладу виступає як елемент загальної стратегії, що деталізує її із врахування особливостей та специфіки діяльності конкретного закладу. Запропоновано структурну схему розробки стратегії.

8. В роботі сформульовані основні підходи до побудови економічного механізму інноваційної діяльності закладу охорони здоров'я та виокремлені його основні елементи. Запропонована система показників для визначення економічної ефективності фінансового забезпечення інноваційної діяльності закладів охорони здоров'я із застосуванням елементів системного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Global Innovation Index 2024. URL: <https://www.wipo.int/edocs/gii-ranking/2024/ua.pdf>
2. Алексеєва К. А. Удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання інноваційної діяльності. *Економіка та держава*. 2008. № 9. С. 30-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2008_9_10
3. Бабінська С. Я., Бойчук А.Б. Інноваційна діяльність як ключовий чинник розвитку промисловості України. *Modern economics*. 2020. № 19. С. 14-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2020_19_4
4. Батрин О. В. Правовий статус закладів охорони здоров'я комунальної форми власності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2023. Вип. 4. С. 189-199. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2023_4_17
5. Богуш Л. А. Інноваційна діяльність – складова менеджменту та економічного розвитку підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 54. С. 80-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2020_54_14
6. Божанова О. В., Ткаченко Н., Дуднева Ю.Е. Інноваційна діяльність промислових підприємств України: аналітичний аспект. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія : Економіка*. 2020. Вип. 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/admthp_2020_9_4
7. Боковець В. В., Гарафонова О.І., Сідлак С.В. Інноваційна діяльність в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 6(1). С. 7-11. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2021_6\(1\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2021_6(1)_3)
8. Борщ В. В. Система охорони здоров'я як структурний елемент національної безпеки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23(1). С. 19-23. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23(1)_6)

9. Гуржий П. О. Нормативно-правове забезпечення управління господарською діяльністю закладів охорони здоров'я. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2023. № 3. С. 44-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2023_3_10
10. Дані фінансової та статистичної звітності КП «Цуманська лікарня»
11. Демченко І. С. Охорона здоров'я та права людини у практиці Конституційного Суду України. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 2. С. 52-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2017_2_13
12. Державна служба статистики України. Статистична інформація. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
13. Євтушенко Ю. В. Концептуальні підходи до розгляду сутності категорії "фінансове забезпечення". *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. № 1. С. 279-287. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppou_2024_1_25
14. Завадський Й. Економічний словник. Й. С. Завадський, Т. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Київ. Кондор., 2006, 356 с.
15. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» в редакції від 28.08.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
16. Закон України «Про інноваційну діяльність». Редакція від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
17. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
18. Ковалевич Д. А. Фінансове забезпечення закладів охорони здоров'я в умовах реформування. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2021. Вип. 2. С. 138-148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2021_2_12
19. Колещук О. Я., Гарматій М.Ю., Ємельянов О.Ю., Олійник С.Г. Стратегія інноваційного розвитку підприємств: сутність, види та послідовність розроблення. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія:

- Економічні науки.* 2024. 5(1). С. 104-110. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2024_5\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2024_5(1)_16)
20. Крилов Д. Інноваційна діяльність підприємства: місія, завдання та особливості організації. *Проблеми і перспективи економіки та управління.* 2023. № 1. С. 7-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppeu_2023_1_3
21. Кухар І. Сучасна система і структура державного контролю у сфері охорони здоров'я. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення.* 2024. Вип. 9. С. 70-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubad_2024_9_8
22. Лемеха Р. І. Фінансове забезпечення медичного обслуговування: подушний норматив. *Юридичний бюлетень.* 2022. Вип. 26. С. 62-68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ub_2022_26_10
23. Литвинова О. Н., Слободян Н.О., Віцентович М.В., Петрашик Ю.М. Особливості інвестиційного менеджменту в закладі охорони здоров'я в сучасному динамічному просторі. *Суспільство та національні інтереси.* 2025. № 4. С. 678-687. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/scntint_2025_4_55
24. Махомет О. А. Удосконалення управління інноваційною діяльністю на підприємстві. *Економіка і управління.* 2024. Вип. 1. С. 86-98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econupr_2024_1_15
25. Петрик І. В. Інноваційна діяльність в Україні: сучасні тенденції, проблеми, заходи з активізації. *Молодий вчений.* 2019. № 4(2). С. 510-516. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_4\(2\)_72](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_4(2)_72)
26. Полковнікова Н. О. Фінансове забезпечення сфери охорони здоров'я населення на місцевому рівні в умовах децентралізації управління. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2020. Вип. 16. С. 105-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/puaau_2020_16_20
27. Полякова Ю. В., Шайда О.Є. Фінансове забезпечення технологічного та інноваційного розвитку: світові та загальноукраїнські тенденції. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.* 2021. Вип. 6. С. 25-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2021_6_6

28. Помилуйко Є. О. Інституційний стан та фінансове забезпечення інноваційного розвитку на шляху до євроінтеграції. *Ефективна економіка*. 2023. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_10_55
29. Попело О. В., Островська Н.С. Фінансове забезпечення сфери охорони здоров'я в умовах трансформаційних викликів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12. С. 13-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2023_12_4
30. Почтовюк А. Б. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2016. № 3. С. 133-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2016_3_19
31. Радченко В. С. Класифікація закладів охорони здоров'я: національний підхід та зарубіжний досвід. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2023. Вип. 67. С. 360-371. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Spam_2023_67_30
32. Рибаківа Л. П., Югас Е.Ф., Симочко М.І. Основні напрями удосконалення методології аналізу інноваційної діяльності в сучасних умовах. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. № 10. С. 41-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2021_10_8
33. Сівова Т. Ю. Інноваційна діяльність України за міжнародними рейтингами. *Економічний простір*. 2019. № 149. С. 97-106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2019_149_10
34. Сіделковський О. Л. Комунальні заклади охорони здоров'я в системі єдиного медичного простору: організаційно-правові засади. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11(2). С. 81-86. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ub_2019_11\(2\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ub_2019_11(2)_13)
35. Сіленко О. Е., Пуліна Т.В., Хмара Н.О. Удосконалення управління інноваційною діяльністю науково-виробничого підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 1. С. 78-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_1_10
36. Словник-довідник економіста та менеджера; кол. авт. ; за ред. д.е.н., проф. Н. І. Верхоглядової. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2022. 156 с.

37. Статистичний збірник «Бюджет України 2015 рік». Київ. 2016 рік, 307 с.
38. Статистичний щорічник «Волинь 2023 рік» / Головне управління статистики у Волинській області. Луцьк, 2024 рік, 320 с.
39. Строкович Г. В., Гончарук С.В. Взаємозв'язок економічних категорій "фінанси", "фінансування", "фінансове забезпечення", "фінансові ресурси". *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 16(2). С. 113-120. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16\(2\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16(2)_27)
40. Храпкіна В. В., Могильний Я.Ю. Інноваційна діяльність в Україні: сучасний стан, виклики та тенденції розвитку. *European scientific journal of economic and financial innovation*. 2023. № 2. С. 124-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esjefi_2023_2_11
41. Череп О. Г. Удосконалення економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2018. Вип. 17. С. 242-248. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaeiv_2018_17_35
42. Шалімова І. М., Бурбмга В.А. Управління інноваційною діяльністю закладу охорони здоров'я. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2024. № 82. С. 60-67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2024_82_9
43. Шатіло О. В. Наукове осмислення понять "інновація" і "інноваційна діяльність". *Стратегія економічного розвитку України*. 2023. Вип. 53. С. 163-177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/seru_2023_53_14
44. Шкільняк М. М., Кривокульська Н.М. Організаційне лідерство як інструмент організації діяльності закладу охорони здоров'я та її вдосконалення. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2022. № 1. С. 64-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSG_2022_1_13
45. Ясіновська І. Ф., Нечитайло О.О. Фінансове забезпечення промислових підприємств в Україні. *Молодий вчений*. 2022. № 12. С. 134-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2022_12_26

